

які мають повідомити про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку щодо кандидата на пост Президента України.

Тому, ми вважаємо, що необхідно у ст. 483 КПК України чітко визначити органи та строки повідомлення про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку щодо кандидата на пост Президента України.

Таким чином, особливий порядок кримінального провадження щодо кандидата на пост Президента України можна розглядати як додаткові гарантії його діяльності, незалежності, проте слід чітко визначити та конкретизувати

положення КПК України, враховуючи конституційно-правові особливості статусу та вимоги відповідних законодавчих, міжнародно-правових актів.

Чітке визначення і закріплення гарантій діяльності, незалежності кандидата на пост Президента України у КПК України має загальнодержавне значення і піде на користь для суб'єктів правозастосовчої діяльності, не вимагатиме від них знання інших законів, де визначено гарантії у разі застосування до кандидата на пост Президента України особливого порядку кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141 (із змінами, внесеними згідно із законом № 2952-VI від 01 лютого 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. – Ст. 68.
2. Юридична енциклопедія в 6 т. // Редакційна колегія : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. – 2003. – Т. 5. – 736 с.
3. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : Підручник. / Л. М. Лобойко. – К. : Істина, 2014. – 432 с.
4. Про вибори Президента України : Закон України від 05 березня 1999 року № 474 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
5. О выборах Президента Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 10 января 2003 года № 19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_171270/?frame=7.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний вісник України. 2012. – № 37. – Ст.1370.
7. Рішення Конституційного Суду України від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003 у справі № 1-17/2003 про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпідменту Президента України) // Офіційний вісник України. – 2003 – № 51. – Т. 1. – Ст. 2704.
8. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 18 декабря 2001 года № 174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consultant.ru / document / cons_doc_LAW_173436 / ?frame=5864.

УДК 343.157.3

СУТЬ, ЗАВДАННЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ ЗА КПК УКРАЇНИ

**Бобечко Н.Р.,
к.ю.н., доцент**

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті проаналізована одна з форм оскарження й перевірки судових рішень у КПК України – провадження за нововиявленими обставинами. Розкриті її суть і процесуальні особливості. Сформульовані завдання та з'ясовано значення провадження за нововиявленими обставинами. З метою вдосконалення кримінального процесуального закону та практики його застосування запропоновано внести низку змін до КПК України.

Ключові слова: форми оскарження й перевірки судових рішень, провадження за нововиявленими обставинами, нові обставини, нововиявлені обставини, новоз'явлені обставини.

БОБЕЧКО Н.Р. / СУЩНОСТЬ, ЗАДАЧИ, ЗНАЧЕНИЕ И ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ВВИДУ ВНОВЬ ОТКРЫВШИХСЯ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ ПО УПК УКРАИНЫ / Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина

В статье проанализирована одна из форм обжалования и проверки судебных решений по УПК Украины – производство ввиду вновь открывшихся обстоятельств. Раскрыты его сущность и процессуальные особенности. Сформулированы задачи и определено значение производства ввиду вновь открывшихся обстоятельств. С целью усовершенствования уголовно-процессуального закона и практики его применения предложено внести ряд изменений в УПК Украины.

Ключевые слова: формы обжалования и проверки судебных решений, производство ввиду вновь открывшихся обстоятельств, новые обстоятельства, вновь открывшиеся обстоятельства, вновь возникшие обстоятельства.

Bobechko N.R. / ESSENCE, TASKS, SIGNIFICANCE AND PROCEDURAL FEATURES OF PROCEEDING IN VIEW OF NEWLY-DISCOVERED CIRCUMSTANCES BY CPC OF UKRAINE / Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Proceeding in view of newly-discovered circumstances is the conciliatory proposal of the conflict of two conceptual approaches – necessities of correction of the admitted miscarriage of justice that shows system effectiveness of criminal justice, and provision of stability of judgements that have entered executive force, that is observance of a principle of legal definiteness.

Procedural feature of proceeding in view of newly-discovered circumstances consists in the following: 1) proceeding in view of newly-discovered circumstances is obliged by the feature, mainly, to check of the judgements which have entered executive force which are turned to execution, and even partially or are completely performed; 2) proceeding in view of newly-discovered circumstances concerns each definitive judgement which has entered executive force, except determinations of the investigatory judge; 3) especial character of proceeding in view of newly-discovered circumstances is caused also by availability of specific grounds to cancellation or change of the judgements which have entered executive force, under matters of fact; 4) feature of proceeding in view of newly-discovered circumstances is seen as well in check of the judgement by the same degree of jurisdiction which the first has committed an error owing to ignorance about existence of such circumstances; 5) display of feature of proceeding in view of newly-discovered circumstances is possibility of its excitation with reference to the person on whom the sentence which has entered executive force, on the same charge, court determination, the resolution of the criminal investigator, the public prosecutor about the criminal proceedings termination on that ground has taken place; 6) feature of proceeding in view of newly-discovered circumstances is also that there is no such degree of jurisdiction which decisions would be considered definitive and could not be reviewed in view of newly-discovered circumstances.

Proceeding in view of newly-discovered circumstances is the stage of criminal procedure regulating activity of participants of judicial proceeding under the appeal of definitive judgements, entered executive force, to consideration by the degree of jurisdiction of materials of criminal case specified by the law from the point of view of the circumstances unknown to court during proceeding or that have arisen after judgement accepting, have affected or could affect it legality.

Tasks of proceeding in view of newly-discovered circumstances are: realisation of the judicial control for an activity of the courts of the first, appeal and cassation instances, first of all, in matters of fact (error facti), and on occasion – from the point of view of conformity of the Constitution of legislative adjustment and judicial enforcement (error iuris); protection the legal judgements which have entered executive force, from their unreasonable, superficial cancellation or change.

Significance of proceeding in view of newly-discovered circumstances consists that the given form of the appeal and check of judgements is additional guarantee of justice, protection of the rights and legitimate interests of participants of judicial proceeding, restoration of their rights, freedom compared with the cores – appeal and cassation proceedings.

Key words: forms of the appeal and check of judgements, proceeding in view of newly-discovered circumstances, new circumstances, newly-discovered circumstances, newly-arisen circumstances.

Зміни і перетворення, які відбуваються в державному та суспільному житті України, вимагають реформування її законодавства з метою надання йому демократичного, гуманістичного характеру. У цьому напрямі здійснюється активний науковий пошук, спрямований на створення оптимальних та ефективних механізмів виявлення та виправлення судових помилок. Одним із таких механізмів є провадження за нововиявленими обставинами.

Різним аспектам провадження за нововиявленими обставинами в кримінальному процесі України присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як Г.З. Анашкін, В.С. Балакшин, В.С. Баскакова, В.М. Беднарська, В.М. Блинов, М.П. Ведищев, В.О. Давидов, О.М. Дроздов, М.О. Громов, М.М. Ковтун, Т.Л. Оксюк, Н.П. Ольшанська, І.Б. Михайловська, І.Д. Перлов, В.С. Посник, Н.П. Сиза, А.А. Собенін, О.Ю. Татаров, О.П. Темушкін, Б.С. Тетерин, Ю.О. Фідря, Я.Є. Філев, А. Warczak-Oplustil, А. Wojańczyk, M. Ciukas та ін. У них викладені цінні наукові ідеї з багатьох питань провадження за нововиявленими обставинами, такі роботи становлять собою важливу теоретичну базу для наступних розробок із даної проблематики.

Водночас деякі із цих досліджень проводились уже достатньо давно або на ґрунті зарубіжного законодавства. Аналіз наукових точок зору та практичної діяльності показує, що деякі питання одержують неоднозначне вирішення. Зокрема, має місце розходження у думках дослідників щодо характеру судових помилок, закладених в основі провадження за нововиявленими обставинами, завдань, покладених на дану форму оскарження, й перевірки судових рішень. Актуальність обраної теми зумовлюється ще й тим, що новий КПК України запровадив низку нових положень, що мають безпосередньо стосуються провадження за нововиявленими обставинами та вимагають якісно нового наукового осмислення.

Метою статті є дослідження суті, завдань, значення та процесуальних особливостей провадження за нововиявленими обставинами.

Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, Конституція України виділяє серед основних засад судочинства (п.8 ч.3 ст. 129). Конкретизуючи дану конституційну норму, КПК України регламентує порядок апеляційного та касаційного провадження.

Утім, можуть мати місце випадки, коли неправосудність судового рішення, що набрало законної сили, зумовлена існуванням таких обставин, які не були відомими суду на момент його ухвалення та які самі по собі або разом з уже встановленими фактичними даними ставлять під сумнів його законність, обґрунтованість та справедливості як такого, що не відповідає об'єктивній дійсності. Такого роду обставини виокремлено законодавцем в окрему групу підстав для перевірки судових рішень, що пояснюється, головним чином, особливими способами засвідчення їх наявності.

За таких умов і виникла необхідність в існуванні ще однієї форми провадження з оскарження й перевірки судових

рішень у кримінальному судочинстві України – провадження за нововиявленими обставинами.

Дана форма оскарження й перевірки судових рішень є компромісним вирішенням конфлікту двох концептуальних підходів – необхідності виправлення допущеної судової помилки, що демонструє ефективність системи кримінальної юстиції, та забезпечення стабільності й непохитності судового рішення, що набрало законної сили, тобто додержання принципу правової визначеності. Щоправда, для вітчизняного кримінального процесуального законодавства таке твердження має декларативне значення, оскільки аж три форми оскарження й перевірки судових рішень із чотирьох існуючих дозволяють поставити під сумнів правосудність рішень, що набрали законної сили. На жаль, позиція українського законодавця із цього питання ще далека від досконалості та є свідченням низки концептуальних недоліків судово-правової реформи, яка проводиться в Україні.

Характеризуючи даний процесуальний інститут, німецькі процесуалісти зазначають, що відновлення провадження за нововиявленими обставинами (*Das Wiederaufnahmeverfahren*) служить матеріальній справедливості, яка дозволяє у виняткових випадках відступати від інтересу держави в забезпеченні правового порядку [1, с. 513]. Законна сила судового рішення поступається, якщо додатково виявлені факти свідчать про його очевидну помилковість [2, с. 488].

Звідси провадження за нововиявленими обставинами належить до надзвичайних (екстраординарних) форм оскарження й перевірки судових рішень. Даний факт пояснюється ще й тим, що предметом провадження за нововиявленими обставинами є питання про законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення, насамперед, з фактичної точки зору з огляду на нововиявлені обставини, які існували на момент ухвалення цього рішення, але стали відомими тільки після набрання ним законної сили. Нововиявлені обставини неможливо виявити в матеріалах кримінального провадження, оскільки вони не відображені в них внаслідок того, що були невідомими суду під час судового розгляду. Такі обставини виявляються вже після набрання судовим рішенням законної сили і тому вимагають їх самостійного дослідження. Їх наявність повинна бути встановлена вироком суду, що набрав законної сили, а за неможливості його ухвалення – постановою слідчого, прокурора, ухвалою суду про закриття кримінального провадження з підстав, що не дають права на реабілітацію, або ухвалою суду про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру. До того моменту обставини, вказані в ч. 2 ст. 459 КПК України, розглядаються як складова частина передбачених ст. 409 КПК України підстав для скасування чи зміни судових рішень в апеляційному порядку.

На відміну від обставин, передбачених ч. 2 ст. 459 КПК України, «визнання Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом» як підстава для перегляду судового рішення в порядку, визначеному

главою 34 КПК України, не існувала під час розгляду кримінального провадження, а з'явилась після ухвалення судового рішення. Дана підстава не свідчить про допущення судової помилки фактичного характеру, натомість йдеться про помилку з точки зору конституційності законодавчого регулювання та судового правозастосування. Варто зазначити, що кримінальним процесуальним законом передбачена ще одна обставина, яка недоречно віднесена законодавцем до підстав для провадження у Верховному Суді України. Мова йде про встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (п. 2 ч. 1 ст. 445 КПК України). Фактично мається на увазі встановлення Європейським судом з прав людини або Комітетом з прав людини ООН порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод чи Міжнародного пакту про громадянські та політичні права під час судового розгляду кримінального провадження.

Такі обставини, на наш погляд, правильніше називати не нововиявленими, а новоз'явленими. Хоча в кримінальному процесуальному законодавстві деяких держав (п. 1 ч. 4 ст. 413 КПК Російської Федерації [3, с. 195]) вжито й іншу термінологію – «нові обставини». Новими є такі обставини, які з тих чи інших причин не були відомі суду під час судового розгляду. Дане поняття є родовим по відношенню до видових – нововиявлених та новоз'явлених обставин. Тож суд, ухвалюючи рішення, не знав, що правова норма, яка була застосована, повністю або частково не відповідає Конституції України, чи про її повну або часткову невідповідність приписам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Наявність таких обставин встановлюється єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні та Європейським судом з прав людини відповідно.

Більше того, поняття «нові обставини» включає ще й третю групу обставин, встановлення яких тягне скасування слідчим суддею, судом власного рішення. Для прикладу, згідно ч. 3 ст. 147 КПК України слідчий суддя, суд скасовує ухвалу про накладення на особу грошового стягнення, якщо буде встановлено, що стягнення накладено безпідставно. Так само, відповідно до ч.3 ст. 476 КПК України суд своєю ухвалою скасовує вирок, яким затверджена угода, якщо особа, яка звернулася з відповідним клопотанням, доведе, що засуджений не виконав умови угоди. На відміну від нововиявлених та новоз'явлених обставин, *оновлені обставини* не вказують на наявність судової помилки. На момент ухвалення судового рішення воно було правосудним, але згодом факти, що були покладені в його основу, змінились, унеможливаючи виконання даного рішення в первісному вигляді. Тому законодавець з метою вирішення таких правових ситуацій передбачив не перевірку цього судового рішення в інстанційному порядку, а позаінстанційний контроль суду за власними рішеннями.

З огляду на це, назву та зміст глави 34 КПК України варто доповнити вказівкою й на новоз'явлені обставини – «Провадження за нововиявленими та новоз'явленими обставинами».

У зв'язку з такою пропозицією важливе теоретико-прикладне значення має розмежування нововиявлених та новоз'явлених обставин. Насамперед, такі обставини відрізняються за часом їх виникнення. Нововиявлені обставини існували під час судового розгляду, а новоз'явлені – відкрились після ухвалення судового рішення. Другим критерієм їх розмежування є зв'язок таких обставин з предметом доказування. Нововиявлені обставини є його складовим елементом, натомість новоз'явлені такого зв'язку не мають. Останні вказують на невідповідність порядку судового розгляду, матеріально-правових підстав судового рішення Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ще однією

відмінною ознакою нововиявлених та новоз'явлених обставин є спосіб їх встановлення. Якщо перші встановлюються судами загальної юрисдикції, а в окремих випадках – органами досудового розслідування, то другі засвідчуються Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини.

Встановлення вироком суду, що набрав законної сили, або матеріалами досудового розслідування фактів фальсифікації доказів, завідомої неправдивості показань учасників кримінального провадження, завідомої неправильності висновку експерта, завідомої неправильності перекладу не відновлює справедливості. Таке кримінальне провадження необхідно розглянути у зв'язку з нововиявленими обставинами і лише після цього прийняти відповідне рішення.

Світовій теорії та практиці відомі дві моделі провадження за нововиявленими обставинами – судова та змішана.

Перша передбачає винятково судовий порядок провадження за нововиявленими обставинами, за якого з'ясування наявності та встановлення таких обставин здійснюється тільки судом з ініціативи сторін. Така модель запроваджена в кримінальному процесуальному законодавстві України, Азербайджанської Республіки, Італійської Республіки, Грузії, Республіки Австрія, Республіки Болгарія, Республіки Казахстан, Республіки Польща, Словацької Республіки, Федеративної Республіки Німеччини, Французької Республіки, Чеської Республіки.

Натомість *змішана модель* закріплює слідчо-прокурорське розслідування чи перевірку з метою виявлення нововиявлених обставин, тоді як їх встановлення, визначення впливу на правосудність судового рішення та наступне спрямування кримінального провадження здійснюється в судовому порядку. Вона визначає два суб'єкти застосування кримінальних процесуальних норм у рамках провадження за нововиявленими обставинами – прокурора та суд. Особливістю змішаної моделі також є те, що жодне інше провадження не містить таку значну кількість елементів досудових та судових стадій кримінального судочинства. Фактично це кримінальний процес у мініатюрі. Дана модель передбачена у КПК Киргизької Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Молдова, Республіки Узбекистан, Російської Федерації.

Порівняно з КПК України 1960 р. у регламентації вітчизняного провадження за нововиявленими обставинами згідно з КПК України 2012 р. простежується кардинальна зміна його моделі, відхід від радянського підходу, надання переваги винятково судовому захисту прав, свобод та законних інтересів учасників судового провадження, що ґрунтується на засадах змагального процесу.

У процесуальній літературі всі стадії кримінального провадження прийнято поділяти на дві групи, причому їх назви є різноманітними: звичайні та особливі, обов'язкові та факультативні, ординарні та екстраординарні тощо. Протягом тривалого часу дослідники відносять провадження за нововиявленими обставинами до виняткових, факультативних стадій. Утім, «винятковість», «факультативність» – не більше, ніж процесуальна особливість даної стадії, носить умовний характер та не може розглядатися у відриві від загальних завдань кримінального провадження.

На наш погляд, процесуальна особливість провадження за нововиявленими обставинами полягає в такому:

1. провадження за нововиявленими обставинами своєю особливістю зобов'язане, насамперед, перевірці таких судових рішень, які набрали законної сили та які вже звернені до виконання чи навіть частково або повністю виконані. На перший погляд, такий механізм суперечить принципу правової визначеності (*res iudicata pro veritate habetur*) у розумінні Європейського суду з прав людини. Однак провадження за нововиявленими обставинами здійс-

снюється не з метою ревізії судового рішення – повторно-го розгляду кримінального провадження по суті та ухвалення нового рішення (наприклад, для перекаваліфікації діяння, пом'якшення чи посилення покарання), а з метою виправлення специфічних за своєю природою судових помилок. До слова, ч. 2 ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод дозволяє відновлювати «провадження у справі згідно із законом та кримінальною процедурою відповідної держави за наявності нових або нововиявлених фактів чи в разі виявлення суттєвих недоліків у попередньому судовому розгляді, які могли вплинути на результати розгляду справи». Тобто можливість провадження за нововиявленими обставинами не суперечить положенням Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод;

2. провадження за нововиявленими обставинами сто-сується кожного підсумкового судового рішення (вироку, ухвали), що набрало законної сили, крім ухвал слідчого судді;

3. особливий характер провадження за нововиявленими обставинами зумовлюється й наявністю специфічних підстав для скасування чи зміни судових рішень, що набрали законної сили, з точки зору факту. Так, існування обставин, які не були відомі суду на момент ухвалення рішення та які самі по собі або разом з уже достовірно встановленими обставинами ставлять під сумнів правосудність такого судового рішення, є досить рідкісним явищем у кримінальному судочинстві;

4. особливість провадження за нововиявленими обставинами вбачається також і у перевірці за нововиявленими обставинами судового рішення тією ж судовою інстанцією (першою, апеляційною, касаційною), яка перша допустила помилку внаслідок незнання про існування таких обставин;

5. проявом особливості провадження за нововиявленими обставинами є й можливість його відкриття стосовно особи, щодо якої є вирок, який набрав законної сили, по тому ж обвинуваченню або ухвала суду, постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з тієї ж підстави. При цьому процесуальний статус такої особи під час провадження за нововиявленими обставинами залишається незмінним. Засуджений вважається засудженим, виправданий – виправданим;

6. особливістю провадження за нововиявленими обставинами є й те, що немає такої судової інстанції, рішення якої вважалися б остаточними і не могли перевірятися у світлі нововиявлених обставин.

Тож провадження за нововиявленими обставинами є стадією кримінального судочинства, яка регламентує діяльність учасників судового провадження щодо оспорування підсумкових рішень судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій, які набрали законної сили, розгляду визначеною законом судовою інстанцією матеріалів кримінального провадження під кутом зору належним чином встановлених обставин, невідомих суду під час судового провадження, або тих, які з'явилися після його ухвалення, що вплинули або могли вплинути на законність, обґрунтованість та справедливість ухваленого судового рішення.

У процесуальній літературі висловлена точка зору, згідно з якою стадію провадження за нововиявленими обставинами «можна умовно поділити на дві частини: звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами. У свою чергу звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами включає в себе два етапи: подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами. Друга частина провадження за нововиявленими обставинами визначається залежно від того, в суді якої інстанції здійснюється судове рішення за нововиявле-

ними обставинами. Так, наприклад, якщо такий перегляд здійснюється судом апеляційної інстанції, то здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами складається з такого етапу, як розгляд судом апеляційної інстанції заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами» [4, с. 165–166].

Наведений підхід вимагає уточнення. По-перше, звернення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами не тягне автоматичного розгляду такої заяви по суті судом відповідної інстанції. Згідно з чч. 1–3 ст. 464 КПК України має відбутися обов'язкова перевірка поданої заяви на предмет її відповідності встановленим вимогам. По-друге, за аналогією з апеляційним та касаційним провадженням передбачено ще одну частину, яка має місце після позитивного для заявника результату перевірки його заяви. Її зміст складає підготовка до перевірки судового рішення за нововиявленими обставинами.

Тож аналіз положень глави 34 КПК України дозволяє стверджувати, що провадження за нововиявленими обставинами складається з трьох частин: 1) подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та її перевірка на предмет відповідності формальним вимогам; 2) проведення підготовки до перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами (*iudicium rescindens*); 3) здійснення перевірки судового рішення за нововиявленими обставинами (*iudicium rescisorium*).

До завдань провадження за нововиявленими обставинами належать: а) здійснення судового контролю за діяльністю судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій, насамперед, з точки зору факту (*error facti*), а в окремих випадках – з точки зору конституційності законодавчого регулювання та правозастосування (*error iuris*) і в разі встановлення наявності нововиявлених обставин – приведення оскарженого судового рішення у відповідність до інших судових рішень суду загальної юрисдикції, Конституційного Суду України чи підсумкових актів органів досудового розслідування; б) захист правосудних судових рішень, що набрали законної сили, від їх необґрунтованої, безпідставної зміни чи скасування.

У доктрині кримінального процесу поширеною є думка, що провадження за нововиявленими обставинами має резервне значення та використовується лише у випадку, якщо вичерпані всі інші допустимі засоби процесуально-правового захисту [5, с. 2; 6, с. 9–10, 16; 7, с. 16; 8, с. 56, 9, с. 944; 10, с. 643; 11, с. 386; 12, с. 473].

Із цього приводу варто зазначити, що у наведеній тезі відтворено правову позицію Конституційного Суду Російської Федерації, яку він виклав у постановках від 2 лютого 1996 р. № 4-П та від 16 травня 2007 р. № 6-П. Однак така позиція не видається обґрунтованою, оскільки Конституційний Суд Російської Федерації ототожнює судові помилки у застосуванні правових норм та судові помилки, зумовлені обставинами, про які суду не було відомо під час судового розгляду, що вплинуло або могло вплинути на правосудність ухваленого ним рішення. Провадження за нововиявленими обставинами, будучи самостійною формою оскарження й перевірки судових рішень, жодним чином не підміняє апеляційного та касаційного провадження, не є їхнім продовженням, відбувається не замість них, а за наявності для цього специфічних підстав. Тому дана форма перевірки судових рішень не може мати резервного значення щодо апеляційного та касаційного провадження. Крім того, для початку провадження за нововиявленими обставинами зовсім не вимагається попередньої перевірки судового рішення судами апеляційної та касаційної інстанцій, тобто така умова, як вичерпання інших засобів процесуального захисту, відсутня. Врешті-решт, даний підхід нівелює дію принципу правової визначеності, оскільки для засудженого та виправданого навіть після апеляційного та касаційного провадження залишатиметь-

ся загроза погіршення становища внаслідок виявлення нових обставин, зумовлених однобічністю та неповнотою доказування.

До слова, у французькій доктрині кримінального процесу підкреслюється, що скористатися механізмом ревізії (аналогом вітчизняного провадження за нововиявленими обставинами) неможливо за наявності правових підстав для виправлення судової помилки в межах інших форм оскарження та перевірки судових рішень [13, с. 1024; 14, с. 900–901; 15, с. 737].

Тож значення провадження за нововиявленими обставинами полягає в тому, що дана форма оскарження й перевірки судових рішень є додатковою гарантією правосуддя,

захисту прав та законних інтересів учасників судового провадження, відновлення їхніх прав та свобод порівняно з основними – апеляційним та касаційним провадженням. У провадження за нововиявленими обставинами закладений значний потенціал, однак практика його застосування традиційно невелика порівняно з апеляційним та касаційним провадженнями.

Серед проблем теми, яка розглядається, науковий інтерес становить проведення розмежування між чотирма формами оскарження й перевірки судових рішень у кримінальному судочинстві України – апеляційним, касаційним провадженням, провадженням у Верховному Суді України та провадженням за нововиявленими обставинами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Klaus Haller, Klaus Conzen. Das Strafverfahren. 6, neu bearbeitete und erweiterte Auflage. – München: C.F. Müller, 2011. – 629 s.
2. Claus Roxin, Bernd Schönemann. Strafverfahrensrecht. 27, neu bearbeitete Auflage. – München: C.H. Beck, 2012. – 568 s.
3. Уголовно-процесуальный кодекс Российской Федерации. – М.: Омега-Л, 2013. – 239 с.
4. Дроздов О. Актуальні проблеми реалізації окремих засад кримінального процесу в провадженні за нововиявленими обставинами / О. Дроздов // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 2. – С. 156-169.
5. Беднарська В.М. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в кримінальному судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В.М. Беднарська. – К., 2007. – 23 с.
6. Собенин А.А. Механизм проверки правосудности судебных решений ввиду новых или вновь открывшихся обстоятельств по уголовному делу: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А.А. Собенин. – М., 2007. – 31 с.
7. Баскакова В.Е. Возобновление производства по уголовному делу ввиду новых обстоятельств (вопросы теории и практики): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / В.Е. Баскакова. – Екатеринбург, 2009. – 24 с.
8. Балакшин В.С. «Новые» или «вновь возникшие» обстоятельства / В.С. Балакшин // Государство и право. – 2011. – № 2. – С. 56-62.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
10. Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.П. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х: Право, 2013. – 824 с.
11. Кримінальний процес: підручник / За заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удаलोвої, Д.П. Письменного. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.
12. Уголовный процесс: учебник для академического бакалавриата / под ред. В.П. Божьева. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2014. – 573 с.
13. Bernard Bouloc. Procédure pénale. 24-e édition. – Paris: DALLOZ, 2014. – 1126 s.
14. Jean Pradel. Procédure pénale. 17-e édition. – Paris: Éditions Cujas, 2013. – 975 s.
15. Michèle-Laure Rassaat. Procédure pénale. 2-e édition. – Paris: Ellipses Édition Marketing S.A., 2013. – 800 s.

УДК 347.97/.99

СУД ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ: ШЛЯХ ДО ВІДРОДЖЕННЯ

Лисюк Ю.В.,

к.ю.н., доцент, науковий співробітник
відділу організації наукової роботи

Одеський державний університет внутрішніх справ

У статті надається характеристика історичного підґрунтя розвитку суду присяжних в Україні. Розкриваються процесуальні положення діяльності суду присяжних на сучасному етапі та їх особливості. Сформульовані проблемні питання в діяльності суду присяжних на сучасному етапі розвитку нашої держави, та надані пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в цій сфері.

Ключові слова: суд присяжних, правосуддя, судове провадження, кримінальне провадження.

Лысюк Ю.В. / СУД ПРИСЯЖНЫХ В УКРАИНЕ: ПУТЬ К ВОЗРОЖДЕНИЮ / Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье дается характеристика исторической основы развития суда присяжных в Украине. Раскрываются процессуальные положения деятельности суда присяжных на современном этапе и их особенности. Сформулированы проблемные вопросы в деятельности суда присяжных на современном этапе развития нашего государства, и сформулированы предложения по усовершенствованию действующего уголовного процессуального законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: суд присяжных, правосудие, судебное производство, уголовное производство.

Lysyuk Yu.V. / JURY IN UKRAINE: THE ROAD TO ITS RECOVERY / Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

The rights and freedoms in the proceedings are the major priority of every legal, democratic state, Ukraine is not an exception. The performing of this task requires significant efforts in judicial system, other law enforcement agencies. However, the main role is played by a judge, who must, in accordance with current legislation clearly establishes the truth, evaluates the evidence and makes reasoned, procedurally correct and impartial judgments. The jury help to ensure reliable protection of the rights and freedoms, whose main duty is a real case investigation and their proper legal assessment in order to take the only correct legal decision.